

Mrs. Raghubans Saudagar Singh v. The State of Punjab, et'c.
(Sandhwalia, J.)

ਸਿਵਲ ਫੁਟਕਲ

ਡੀਕੇ ਮਹਾਜਨ ਅਤੇ ਐਸਐਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਜੇ. ਜੇ.
ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਰਘੁਬੰਸ ਸੰਦਾਗਰ ਸਿੰਘ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ,
ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਆਦਿ।—ਜਵਾਬਦਾਰ।

1966 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 1115.

23 ਜੁਲਾਈ 1971

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (1950)— ਆਰਟੀਕਲ 16(2)- ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ— ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਲਿੰਗ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ—ਕੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ-ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਕੁਝ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਅਯੋਗ - ਕੀ ਇਕੱਲੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਵੈਧ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16(2) ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤ। ਇਸ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਇਨਕਮ ਬੈਂਟ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਹੁਦੇ ਜਾਂ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਤਵਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 16(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਲਿੰਗ ਦੀਆਂ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਹੁਦੇ ਜਾਂ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋੜਦੀਆਂ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।, ਤਾਂ ਰਾਜ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਕਾਰਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। (ਪਰਾ 19)

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਸੈਕਸ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਠੋਰ ਅਤੇ ਕੱਟੜ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਪਰਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ ਵਾਰਡਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਸੰਜੀਦਾ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖਤਰਨਾਕ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿੱਚ

ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਨ। ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਹੋਰ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਰਕਾਂ ਅਤੇ ਮੈਟਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਅਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰਫ਼ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਡਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਮੁਹਾਰਤ, ਜਨਤਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਸਮਰਥਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ।

(ਪਾਰਾ 17 ਅਤੇ 19)

19 ਨਵੰਬਰ, 1966 ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਏ. ਐਨ. ਗਰੋਵਰ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਡੀ. ਕੇ. ਮਹਾਜਨ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ 23 ਜੁਲਾਈ, 1971 ਨੂੰ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ।

226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 1 ਮਾਰਚ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 1966 ਅਤੇ, ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਮਿਤੀ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949 ਦਾ ਹੁਕਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸੀਨੀਅਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 13 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸਰਵਿਸ ਸਿਆਸ II ਨਿਯਮ, 1963 ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਮਿਤੀ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949 ਦਾ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਤੀਜੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਔਰਤ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਖੋਜੀ।

ਐਸਕੇ ਜੈਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਜੇ.—(1) ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਰ. ਐਸ. ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਇਕ ਹਵਾਲਾ 'ਤੇ। .

Mrs. Raghubans Saudagar Singh v. The State of Punjab, et'c.
(Sandhwalia, J.)

(2) ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਮਾਰਸ਼ਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਮੁੱਦੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸਾਲ 1941 ਵਿੱਚ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਮਹਿਲਾ ਜੇਲ੍ਹ, ਲਾਹੌਰ (ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ) ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 12 ਜੁਲਾਈ, 1943 ਤੋਂ ਉਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1 ਜਨਵਰੀ, 1947 ਨੂੰ, ਉਸ ਨੂੰ ਨੰਬਰ 2 'ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟਾਂ (ਕਲਾਸ I) ਦੇ ਕਾਡਰ ਵਿੱਚ ਸੀਨੀਅਰਤਾ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ। ਵੰਡ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 4 ਮਾਰਚ, 1948 ਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਸੁਧਾਰ ਸਕੂਲ, ਦਿੱਲੀ, ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਕਤ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949 ਨੂੰ ਸੀ, ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 275 (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਣਗੌਲੇ ਹੁਕਮ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ 'ਐਫ') ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ, ਕਲਰਕਾਂ ਅਤੇ ਮੈਟਰਨ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਅਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ। 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਯਮਤ ਜੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ, 15 ਅਗਸਤ, 1947 ਤੋਂ 17 ਦਸੰਬਰ, 1951 ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਲੌਕਿਕ ਅਹੁਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਸੁਧਾਰ ਸਕੂਲ ਵਜੋਂ ਲੀਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਉੱਚ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਦਾਖਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਵਿਭਾਗਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ, ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ, ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 'ਤੇ 4 ਅਪ੍ਰੈਲ 1960 ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ 22 ਮਾਰਚ/23 ਮਾਰਚ, 1957 ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤਰੱਕੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ। ਇੰਸਪੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ 18 ਦਸੰਬਰ 1959 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੇਡ ਦੀ ਅਧਿਕਤਮ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਉੱਚ ਅਸਾਮੀ 'ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੀਅਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। 21 ਜੂਨ, 1961 ਦੀ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਜੇਲ੍ਹ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ I ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ II ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਲਾਸ II ਵਿੱਚ ਨੰਬਰ 8 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਟੌਰ-ਜਨਰਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੁਪਰਡੈਂਟ -: ਕੋਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। 1 ਜਨਵਰੀ, 1962 ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ 1963 ਤੱਕ ਦਰੁਸਤ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, (ਅਨੈਕਸਚਰ K1 ਅਤੇ K-2) ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜੀ ਨੰਬਰ 11 ਅਤੇ 12 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗ੍ਰੇਡੇਸ਼ਨ ਸੂਚੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1 ਮਾਰਚ, 1966 ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, - mde Annexure 'P' ਵਿੱਚ, ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਰੈਕਲੇਮੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਨੋਟ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ 'ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਐਨਕੇਡਰਡ ਨਹੀਂ'। . 29 ਮਾਰਚ, 1963 ਨੂੰ ਸੀਵਿਯਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 309 ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਈ ਸੰਨਜ਼ ਸਰਵਿਸ (ਕਲਾਸ II) ਨਿਯਮ, 1963 ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟਾਂ ਦੇ ਕੇਡਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਕੱਢ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਲਿੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀਵਿਯਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ 1949 ਦੇ ਅਣਗੌਲੇ ਹੁਕਮ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ 'ਐਫ'), ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੀਵਿਯਾਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧ.

(3) ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਸਕੂਲ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਤੰਬਰ 1952 ਵਿੱਚ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪੰਜਾਬ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਲ ਵਿਭਾਗ 17 ਦਸੰਬਰ 1951 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸੇਵਾ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ, ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਡੈਂਟ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਪੋਸਟ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਕੇਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਸੀ। 15 ਅਗਸਤ, 1947 ਤੋਂ 17 ਦਸੰਬਰ, 1951 ਤੱਕ 450—550।

(4) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਐਸਏ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ ਸਾਬਕਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਜੋਂ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਕੈਂਪ ਜੇਲ੍ਹ, ਦਿੱਲੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1 ਜਨਵਰੀ, 1949 ਤੋਂ 26

Mrs. Raghubans Saudagar Singh v. The State of Punjab, et'c.
(Sandhwalia, J.)

ਮਈ, 1949 ਤੱਕ ਸੇਵਕ ਸੰਘ ਨਾਬਾਲਗ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਕੈਦੀ। ਇਹ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਪੁਰਸ਼ ਜੇਲ੍ਹ (ਕੈਂਪ ਜੇਲ੍ਹ ਦਿੱਲੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਜਿੱਥੇ ਬਾਲਗ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੈਦੀਆਂ 'ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ। ਮਰਹੂਮ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਸੀ. ਕਟੋਚ, ਤਤਕਾਲੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, - ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ (ਕੈਂਪ ਜੇਲ੍ਹ, ਦਿੱਲੀ) ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1949 ਵਿੱਚ, ਆਰਐਸਐਸ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਨੇ ਕੈਂਪ ਜੇਲ੍ਹ, ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੇਵਕ ਸੰਘ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੌਰਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਡੈਂਟ * i ਵਜੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਤੱਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਰਖਾਸਤਕਰਤਾ ਨੂੰ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਲਈ, ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਖਤ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:-

“ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ 1949 ਦੇ ਹੁਕਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਲਿੰਗ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਿੰਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

(5) ਉਸ ਨੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਇੱਕ ਹੀ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949 ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁਕਮ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਸੀ / ਦੇ ਉਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(6) ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ , ਜੋ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ-

"ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 375 (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅੰਰਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ

ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੋਸਟਾਂ, ਕਲਰਕਾਂ ਅਤੇ ਮੈਟ ਰੈਨ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ”

(7) ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਸੋਖ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 16 (1) ਅਤੇ (2) ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ-ਕਥਿਤ ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਮਲਾ ਅਧਾਰਤ ਹੈ-

- (8) <1) ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।
 (2) ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ, ਸਿਰਫ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਲਿੰਗ, ਵੰਸ਼, ਜਨਮ ਸਥਾਨ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਦਫਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।”

(8) ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੁਢਲੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਵੀ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16 ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ *ਪੈਰੀ ਸਮੱਗਰੀ* ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ, ਇਸ ਲਈ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਚੌਦਵੇਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੇ "ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ" ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(9) ਕਿ ਦੋ ਲਿੰਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੇਟੈਂਟ ਸਰੀਰਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਹਨ, ਇਹ ਇੰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਬੇਤੁਕੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਬਰੂਅਰ ਦੇ ਕਲਾਸਿਕ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ ਜੋ ' *ਕਰਟ ਮੂਲਰ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਓਰੇਗਨ* (1) ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

"ਦੋ ਲਿੰਗਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਰੀਰਕ ਤਾਕਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਵੇਲੇ, ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ- ਨਸਲ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ । ਇਹ ਅੰਤਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪਏ ਕੁਝ ਬੋਝਾਂ

Mrs. Raghubans Saudagar Singh v. The State of Punjab, et'c.
(Sandhawalia, J.)

ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ”

ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ-

“ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

* * * * *
* * * * *

ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜੇ ਲਿੰਗ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ, ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

(10) ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਲਿੰਗ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਇੱਕ ਅਧਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋਸਫ ਰੈਡੀਸ ਬਨਾਮ ਨਿਊਯਾਰਕ ਸਟੇਟ ਦੇ ਲੋਕ (2) ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਨਿਊਯਾਰਕ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰੈਸਟੋਰੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ. ਰਾਤ ਨੂੰ 10 ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਮੁੱਦਾ ਸੀ। ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਸਦਰਲੈਂਡ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਤ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ * ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ

- (1) 208 US 412.
- (2) 264 ਯੂ.ਐਸ. 292.

ਡਬਲਯੂ

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਖਤਰਿਆਂ ਅਤੇ ਖਤਰਿਆਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਹੋਰ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।

1

1

- (11) ਵੈਸਟ ਕੋਸਟ ਹੋਟਲ ਵਿੱਚ, ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਅਰਨੇਸਟ ਪੈਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਐਲਸੀ ਪੈਰਿਸ਼

(3), ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗਾਂ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਮਰਦਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਮਾਨ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨਾ।

(12) ਇੱਕ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰਟੈਂਡਰ ਵਜੋਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਔਰਤ ਇੱਕ ਲਾਇਸੈਂਸਸ਼ੁਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਮਰਦ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜਾਂ ਧੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਫ੍ਰੈਂਕਫਰਟਰ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੀ: -

“ਚੌਦਵੀਂ ਸ਼ੇਧ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ, ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

(13) ਉਪਰੋਕਤ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿੰਗ ਇੱਕ ਠੋਸ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 497 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਯੂਸਫ ਅਹਿਦਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (5), ਬੋਸ, ਜੇ., ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ: -

“ਧਾਰਾ 14 ਆਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੈਕਸ

(3) **300 US 379.**

(4) **335 USR 464**

(5) **ਏਆਈਆਰ 1954 ਐਸਸੀ 321.**

ਇੱਕ ਠੋਸ ਵਰਗੀਕਰਣ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਖੁਦ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਮਿਲ ਕੇ

Mrs. Raghubans Saudagar Singh v. The State of Punjab, et'c.
(Sandhwalia, J.)

ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਧਾਰਾ 497, ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ਬੱਧ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।”

(14), ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੀ ਭੇਦਭਾਵ/ਇਕੱਲੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 16(2) ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 15(1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਬਿੰਦੂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪ-*ਏਰੀਮੈਟਰੀਆ ਵਿੱਚ ਹੈ।* ਦੋਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ "ਸਿਰਫ਼" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਜੇ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਿੰਗ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਗਠਜੋੜ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 15 ਅਤੇ 16(2) ਦੀ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਗਲਾ, ਸੀਜੇ, ਅਤੇ ਦੀਕਸ਼ਿਤ, ਜੇ., *ਦੱਤਾਤਰਾਯ ਮੋਤਰਾਮ ਮੋਰ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਸਟੇਟ* (6), ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ: -

“ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 15(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭੇਦਭਾਵ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 15(1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਆਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਿੰਗ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਤਕਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕਿ ਉਸ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਿੰਗ ਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ -ਜਨਰਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਜੋ ਲਾਗੂ ਹੋਏ ਹਨ।

(15) ਇੰਕ *ਗਿਰਧਰ ਗੋਪਾਲ ਸਵੀਟ ਸਟੇਟ i, (7), Dixist J., hi hihilsti* ਨਾਲ ਧਾਰਾ 354 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਵਿਧਾਨ ਉਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ:-

“ਜੇ ਵਿਤਕਰਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਨੁਛੇਦ 15(1) ਬੀ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਪੱਖੀ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ।

(6) ਏਆਈਆਰ, 1953 ਬੰਬ 311.

(7) **ਏਆਈਆਰ 1953 ਐਮਬੀ 147.** ਧਾਰਮਿਕਤਾ, ਜਨਤਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਸਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਸਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ

15(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਔਰਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਤਾਕਤ ਉਸ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 354 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਔਰਤਾਂ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ।

(16) ਮੁਖਰਜੀ ਜੇ., ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਦੇਬ ਜੀਉ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਡਾ. ਬੀ. ਬੀ. ਸੇਨ (8) ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਰਡਰ 25 ਨਿਯਮ 1, ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, ਬਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਸੀਵਿਥਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਸ. ਐਮ. ਅੰਜਲੀ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (9), ਨੇ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਝਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

(17) ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਕਲਰਕਾਂ ਅਤੇ ਮੈਟਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਘਿਨੌਣਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰਫ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਵਾਰਡਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਦੀ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਕਲਪਨਾਕਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਤਨ ਮਰਦ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਸੈਕਸ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਠੋਰ ਅਤੇ ਕੱਟੜ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਪਰਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ ਵਾਰਡਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਮੋਟਲੇ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖਤਰਨਾਕ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਨ। ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਹੋਰ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। *

(18) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਵਜੋਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਲੋੜਵੰਦ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ: -

“ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ 5 ਜਨਵਰੀ, 1949 ਤੋਂ 26 ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੇਵਕ ਸੰਘ ਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਜੋਂ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ (ਕੈਂਪ ਜੇਲ੍ਹ ਦਿੱਲੀ) ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ

Mrs. Raghubans Saudagar Singh v. The State of Punjab, et'c.
(Sandhwalia, J.)

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(8) ਏਆਈਆਰ 1951 ਕੈਲ. 563.

(?) ਏਆਈਆਰ 1952 ਕੈਲ. 825 ਮਈ, 1949. ਰਿਕਾਰਡ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ (ਕੈਂਪ ਜੇਲ੍ਹ ਦਿੱਲੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਜਿੱਥੇ ਬਾਲਗ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਕੈਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਵਰਗੀ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਸੀ. ਕਟੋਚ, ਤਤਕਾਲੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ ਆਫ ਪ੍ਰਿਜ਼ਨਰਜ਼, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ (ਕੈਂਪ ਜੇਲ੍ਹ, ਦਿੱਲੀ) ਵਜੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਸੁਧਾਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। , ਦਿੱਲੀ, (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ)। ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਅਣਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਪੈਰਾ ਗ੍ਰਾਫ 2 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਮੇਨਸ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਜਾਂ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਡੈਂਟ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗਤਾ ਪੇਟੈਂਟ ਸੀ। ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਲਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਖਣ ਨਾਲ, ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ, ਵਾਰਡਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ- ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨ ਵੀ ਰੇਹੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਔਰਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਜਿੱਥੇ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਠਜੋੜ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

(19) ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡੀ. ਵ੍ਹਾਈਟ ਨੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੰਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਰਾਮ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (10) ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ-

"ਇੱਕ ਤਰੱਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ (ib) A.LRTi967 SC 191(1

ਸਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ। ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤ।

ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਹੁਦੇ ਜਾਂ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 16(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ), ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਲਿੰਗ ਦੀਆਂ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋੜਦੀਆਂ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਕਾਰਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਹਾਂ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਜਨਤਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਲਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(20) ਸ੍ਰੀ ਬੀ.ਐਸ.ਖੋਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗਜ਼ੂਲਾ ਦਸ਼ਰਥ ਰਾਮਾ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (11), ਅਤੇ ਕੁੰਜ ਬਿਹਾਰੀ ਲਾਲ ਅਗਰਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (12) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੰਦੂ ਨਾਲ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(21) ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ੍ਰੀ ਜੈਨ ਨੇ ਯੂਸਫ ਅਬਦੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੇ ਕੇਸ (5) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਲਈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 15(3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜੀ ਹੈ।

(22) ਪਟੀਸ਼ਨ, ਇਸ ਲਈ, ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਮਹਾਜਨ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

Mrs. Raghubans Saudagar Singh v. The State of Punjab, et'c.
(Sandhawalia, J.)

ਕੇ ਐਸ ਕੇ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ